

Lärohandledning för högstadiet – statare

En statare var en gift jordbruksarbetare som fick en stor del av sin lön i så kallad stat, dvs i naturaförmåner i form av spannmål, mjölk, bränsle. De bodde ofta i statarlängor eller små torp på godsägarens mark. Systemet infördes på 1700-talet och avskaffades 1945 då ren kontantlön infördes. Oftast anställdes statarna på ettåriga kontrakt och den sista veckan i oktober var årligen den vecka då statarna hade möjlighet att byta anställning. Denna vecka kom att kallas slankveckan och det var då vanligt med flyttlass på vägarna.

Den stat som statarna fick i naturaförmån gjorde ingen skillnad på hur många barn som fanns i familjen. Kvinnorna erhöll vanligen ingen lön utan förväntades ta hand om mjölkningen av korna. Ett mycket slitsamt arbete på storgodsen som ofta kallas den vita piskan.

En starkt bidragande orsak till statarsystemets avskaffande var den teknikutveckling som skedde inom jordbrukssektorn under 1940-talet. Med traktor och skördetröskor minskade behovet av hästar och arbetskraft samtidigt som teknikkunnande efterfrågades.

Statarnas bostäder var ofta mycket undermåliga och detta kom att debatteras flitigt i media under perioden. Inte minst reportagen om *Lort-Sverige* som Lubbe Nordström genomförde visade på ett Sverige i behov av reformer inom området. Bostadsfrågan blev en konkret stridsfråga mycket på grund av att hälsovårdsstadgan kom att omfatta riktlinjer för hur en bostads lägsta nivå borde vara. Detta utgjorde bakgrunden för de bostadsbesiktningar som finns dokumenterade här och som genomförts av kommunalnämnden och provinsialläkaren var för sig. Med dessa som underlag fördes förhandlingar mellan Lantarbetareförbundet och arbetsgivarna på de stora jordbruken men med svagt resultat.

Kursmål som är relevanta för materialet

Historia

Framväxten av det svenska välfärdssamhället.

Vad historiska källor kan berätta om människors och gruppers strävan att påverka och förbättra sina egna och andras levnadsvillkor, till exempel genom uppfinningar, bildandet av fackföreningar och kampen mot slaveri.

Hur historiska källor och berättelser om en familjs eller släkts historia speglar övergripande förändringar i människors levnadsvillkor.

Religion

Etiska begrepp som kan kopplas till frågor om hållbar utveckling, mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar, till exempel frihet och ansvar.

Samhällskunskap

Integration och segregation i samhället.

Svenska

Hur man citerar och gör källhänvisningar.

Hur man sovrar i en stor informationsmängd och prövar källors tillförlitlighet med ett källkritiskt förhållningssätt.

Arbetsuppgifter - förslag

1. Utifrån de digitaliserade handlingarna kan man skapa en ganska bra överblick över levnadsvillkoren för en statarfamilj 1938. Boende, lönesituation, arrendeavtal. Gör ett hemma-hos-reportage med utgångspunkt i handlingarna som finns tillgängliga och träna samtidigt på att citera och göra källhänvisningar.
2. Utifrån det kollektiva löneavtalet för Lantarbetare i Närke 1938 går det att forska om mäns och kvinnors olika lönevillkor. Det går också att omvandla till dagens penningvärde med hjälp av http://www.myntkabinettet.se/web/rakna_ut_penningvardet.aspx
3. Analysera hur bostadsfrågan beskrivs i tidningsartiklarna och vilka lösningar som föreslås.
4. Läs skönlitteratur från den så kallade statarskolan, t ex Moa Martinsson eller Ivar-Lo Johansson. Hur nära de verkliga källorna är författarna i sina beskrivningar. Debattera.
5. Ta del av några av de SOU (statens offentliga utredningar) som tillsattes med anledning för att förbättra situationen. SOU 1927:12 Egnahemsverksamheten, eller SOU 1952:19 Semester åt husmödrar, lantbruksarbetare. OBS att alla SOU från 1922 och framåt har digitaliserats och finns tillgängliga på KB. <http://regina.kb.se/sou/>